

گزارش بازار کار تابستان ۱۴۰۱

مهر ۱۴۰۱

معاونت بررسی های اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تهیه کننده: فاطمه علیزاده آغاسمعیلی

ناظر: سارا محمدی

واحد گردآوری و تحلیل آمارهای اقتصادی

معاونت بررسی‌های اقتصادی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

مهر ۱۴۰۱

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس نمایید:

economic.tccim@gmail.com

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

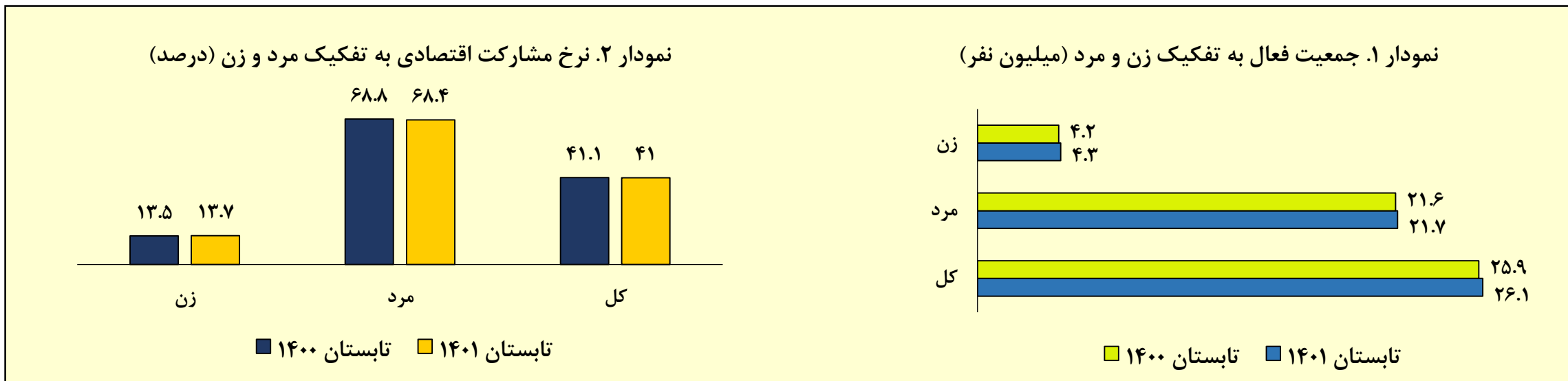
مقدمه

اشتغال و بیکاری از جمله مسائل اساسی اقتصاد هر کشوری است، به گونه‌ای که افزایش اشتغال و کاهش بیکاری به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه یافتگی جوامع تلقی می‌شود. نیروی انسانی و جمعیت فعال هر جامعه، نقش به‌سزایی در فرآیند تولید دارد و به عنوان پدیدآورنده اصلی ثروت و محرک اقتصاد محسوب می‌شود. توسعه زمانی تحقق می‌یابد که از تمام عوامل و امکانات و منابع تولید کشور استفاده به عمل آید. بیکاری علاوه بر اتلاف منابع انسانی، مسائل و مشکلات متعدد اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را به همراه دارد و دامنه فقر را در جامعه گسترش می‌دهد. گزارش حاضر به بررسی وضعیت متغیرهای بازار کار در فصل تابستان سال ۱۴۰۱ می‌پردازد. این گزارش با استفاده از داده‌های خام نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران تهیه شده است. وضعیت بازار کار در تابستان ۱۴۰۱ برای سیاست‌گذاران، پژوهشگران و کارفرمایان حاوی نکات کلیدی و قابل تاملی است.

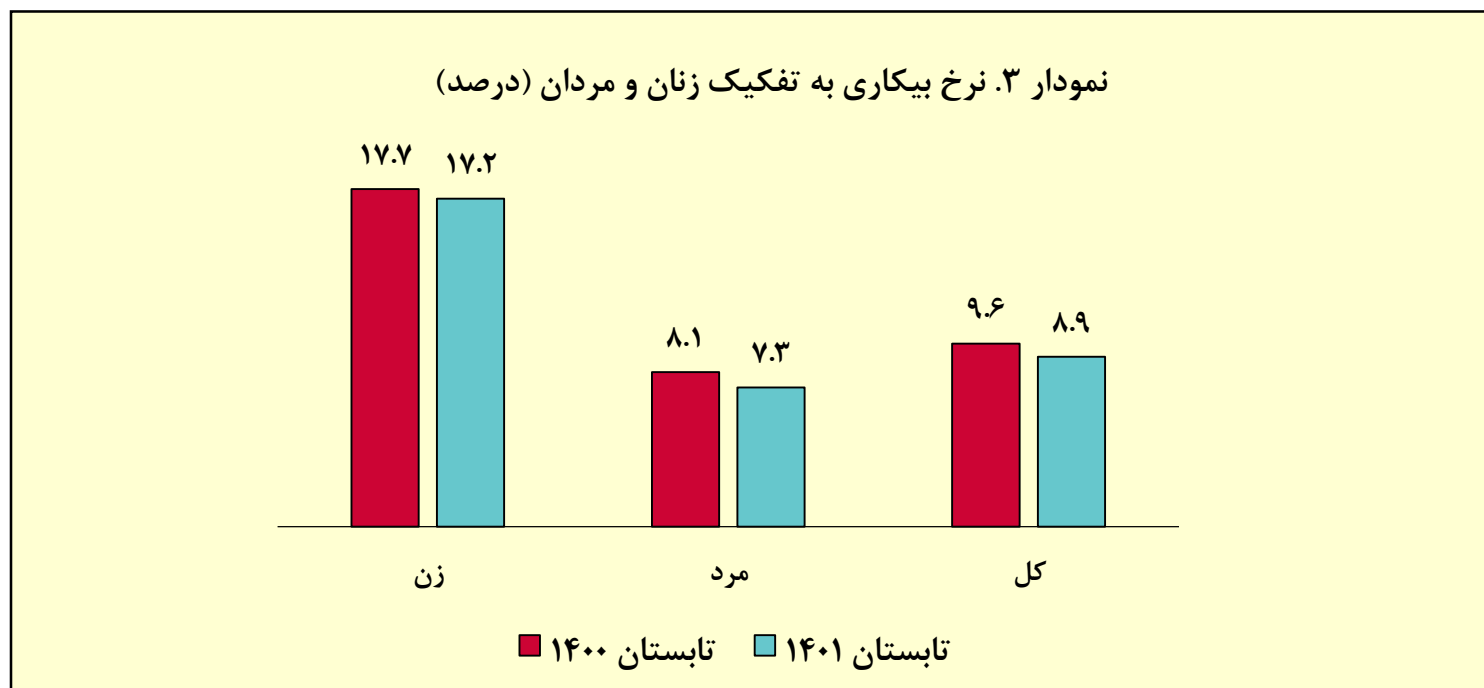
نرخ مشارکت اقتصادی

- جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر کشور در تابستان ۱۴۰۱ به حدود ۶۳.۷ میلیون نفر رسیده که نسبت به تابستان ۱۴۰۰ بیش از ۷۲۵ هزار نفر افزایش یافته است.
- همزمان با افزوده شدن بیش از ۷۲۵ هزار نفر به جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر در تابستان ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل، به جمعیت فعال کشور ۲۱۱ هزار نفر و به جمعیت غیرفعال کشور ۵۱۴ هزار نفر افزوده شده است.
- سهم جمعیت فعال زنان از کل جمعیت فعال کشور ۱۶.۷ درصد بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل حدود ۰.۲ واحد درصد افزایش یافته است. این در حالی است که سهم جمعیت فعال مردان از کل جمعیت فعال کشور در تابستان ۱۴۰۱ حدود ۸۳.۳ درصد بوده که نسبت به تابستان ۱۴۰۰ کاهش ۰.۲ واحد درصدی را تجربه کرده است.
- نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر کشور در تابستان ۱۴۰۱ حدود ۴۱ درصد است که نسبت به تابستان ۱۴۰۰، حدود ۰.۱ واحد درصد کاهش یافته است.
- نرخ مشارکت اقتصادی زنان و مردان در تابستان ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل به ترتیب ۰.۲ واحد درصد افزایش و ۰.۴ واحد درصد کاهش یافته و به ترتیب به ارقام ۱۳.۷ درصد و ۶۸.۴ درصد رسیده است.

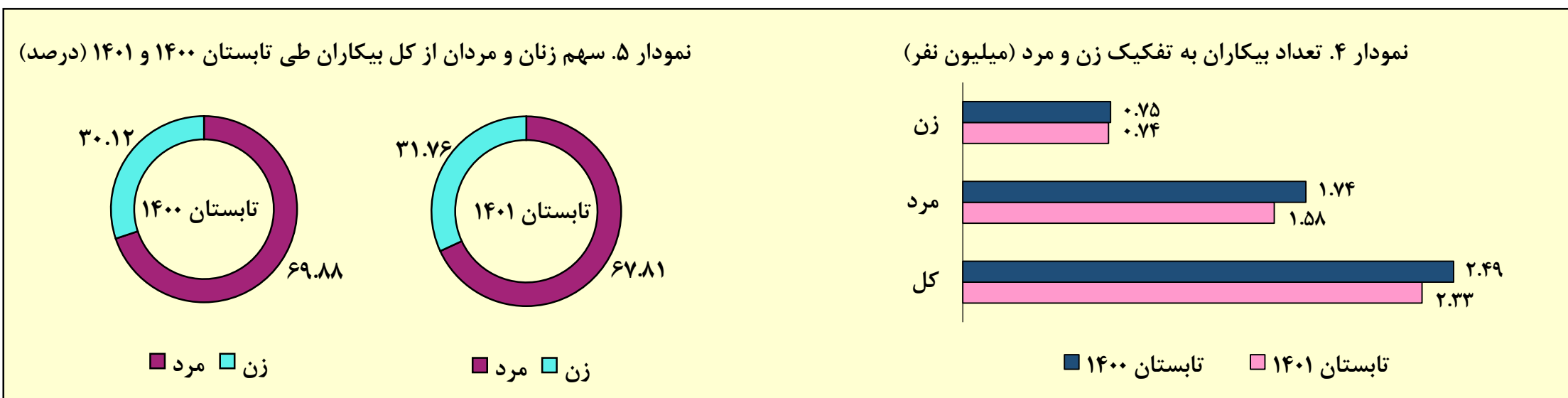
نرخ بیکاری

- نرخ بیکاری در تابستان ۱۴۰۱ به حدود ۸.۹ درصد رسیده که نسبت به تابستان ۱۴۰۰ حدود ۰.۷ واحد درصد کاهش داشته است.
- نرخ بیکاری زنان و مردان در تابستان ۱۴۰۱، به ترتیب ۱۷.۲ درصد و ۷.۳ درصد بوده که این ارقام در مقایسه با مدت مشابه سال گذشته برای زنان با کاهش ۰.۵ واحد درصدی و برای مردان با کاهش ۰.۸ واحد درصدی همراه بوده است.
- همانطور که ملاحظه می‌شود در تابستان ۱۴۰۱ همچنان نرخ بیکاری زنان به مراتب بالاتر از مردان و دارای اختلاف حدود ۹.۹ واحد درصدی است.

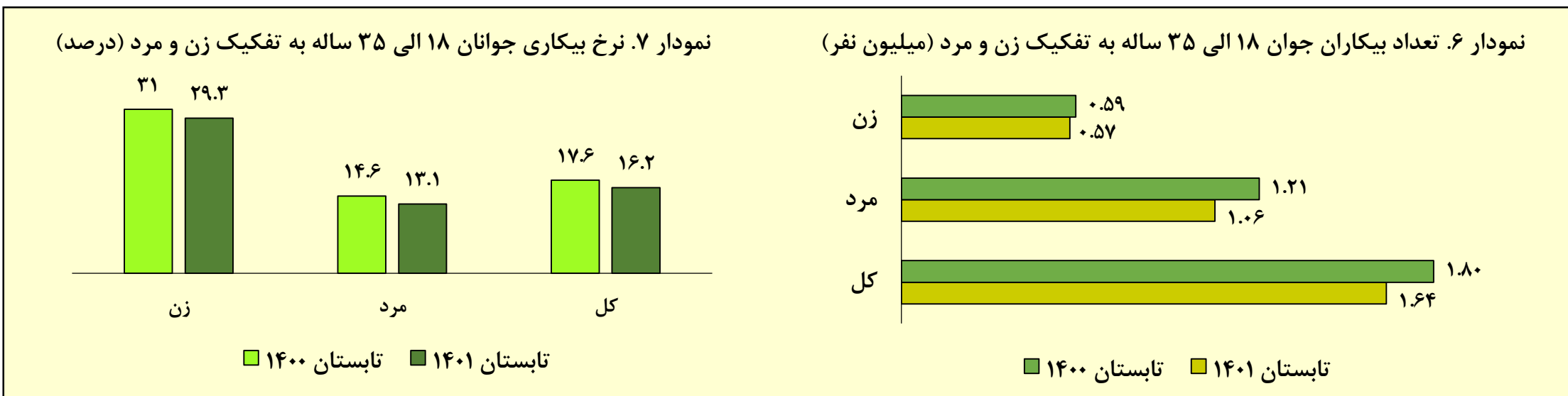
تعداد بیکاران

- مطابق نمودار ۴، جمعیت بیکار در تابستان ۱۴۰۱ حدود ۲.۳ میلیون نفر بوده که این رقم نسبت به تابستان ۱۴۰۰، کاهش ۶.۴ درصدی را داشته است.
- جمعیت زنان بیکار در تابستان ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۰ حدود ۱۰ هزار نفر (۱.۳ درصد) کاهش یافته و به حدود ۷۴۸ هزار نفر رسیده؛ جمعیت مردان بیکار نیز در تابستان ۱۴۰۱ با کاهش حدود ۱۶۰ هزار نفری (۹.۱ درصد) نسبت به مدت مشابه سال قبل مواجه شده و به ۱.۵ میلیون نفر رسیده است.
- سهم زنان از کل جمعیت بیکار ۱۵ ساله و بیشتر در تابستان ۱۴۰۱ حدود ۳۱.۷ درصد بوده که نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۰ افزایش ۱.۶ واحد درصدی را تجربه کرده و رقم مشابه برای مردان از ۶۹.۸ درصد در تابستان ۱۴۰۰ به ۶۷.۸ درصد در تابستان ۱۴۰۱ کاهش یافته است.

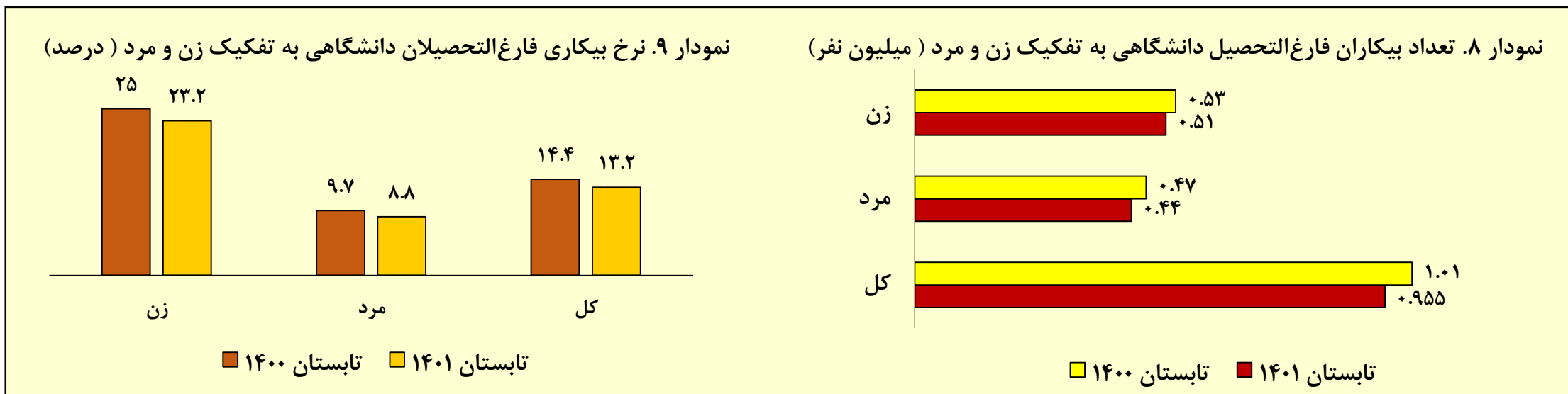
تعداد و نرخ بیکاری جوانان ۱۸ الی ۳۵ سال

- در تابستان ۱۴۰۱، جمعیت جوانان بیکار ۱۸ الی ۳۵ سال حدود ۱.۶ میلیون نفر بوده که نسبت به تابستان ۱۴۰۰ حدود ۱۶۰ هزار نفر (۸.۸ درصد) کاهش یافته است. از این میزان حدود ۶۴.۶ درصد را مردان و ۳۴.۷ درصد را زنان تشکیل داده‌اند.
- در تابستان ۱۴۰۱، جمعیت زنان و مردان بیکار گروه سنی ۱۸-۳۵ ساله نسبت به تابستان ۱۴۰۰ به ترتیب حدود ۲۰ هزار نفر و ۱۵۰ هزار نفر کاهش یافته است.
- نرخ بیکاری جوانان ۱۸ الی ۳۵ سال در تابستان ۱۴۰۱، برابر با ۱۶.۲ درصد بوده که نسبت به تابستان ۱۴۰۰ حدود ۱.۴ واحد درصد کاهش یافته است.
- در تابستان ۱۴۰۱، نرخ بیکاری جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله در مقایسه با نرخ بیکاری کل بیشتر بوده ولی نسبت به تابستان ۱۴۰۰ این شکاف کاهش یافته است.
- نرخ بیکاری زنان و مردان در گروه جوانان ۱۸-۳۵ ساله در تابستان ۱۴۰۱ به ترتیب ۲۹.۳ درصد و ۱۳.۱ درصد است که نسبت به تابستان ۱۴۰۰ به ترتیب ۱.۷ واحد درصد و ۱.۵ واحد درصد کاهش یافته است.
- در تابستان ۱۴۰۱ حدود ۷۰.۳ درصد بیکاران کشور متعلق به گروه سنی ۱۸-۳۵ ساله بوده است که از این میزان حدود ۶۷ درصد را مردان تشکیل می‌دهند.

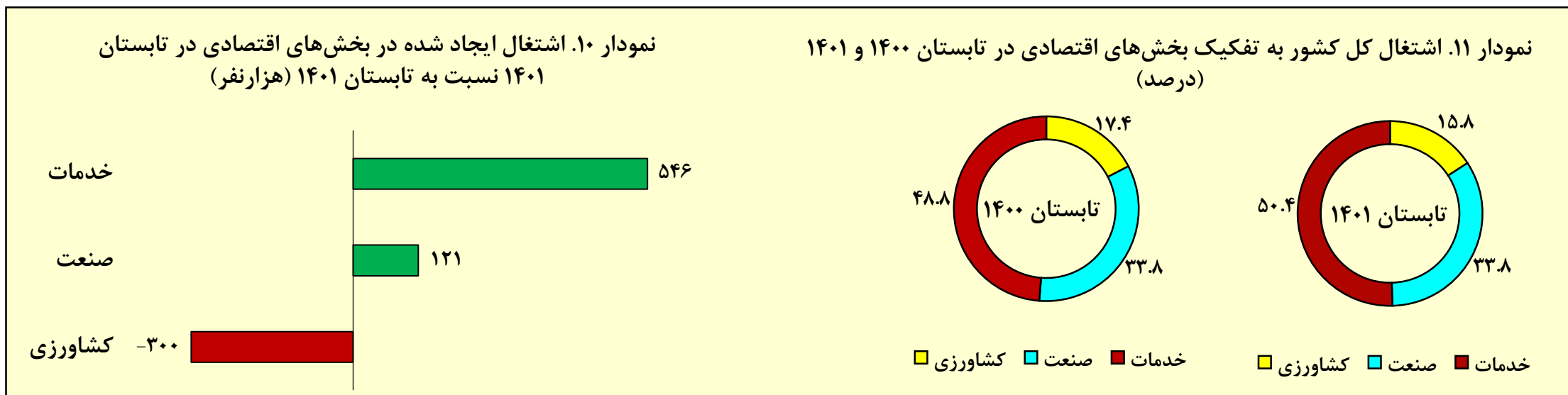
تعداد و نرخ بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی

- حدود ۹۵۵ هزار نفر از فارغ التحصیلان آموزش عالی در تابستان ۱۴۰۱ بیکار بوده‌اند که این رقم در مقایسه با تابستان ۱۴۰۰ کاهش ۵۶ هزار نفری داشته است.
- نرخ بیکاری زنان در میان فارغ التحصیلان آموزش عالی در تابستان ۱۴۰۱، به ۲۳.۲ درصد رسیده که نسبت به نرخ مدت مشابه سال قبل ۱.۸ واحد درصد کاهش داشته است. نرخ بیکاری مردان فارغ التحصیل آموزش عالی نیز با کاهش ۰.۹ واحد درصدی مواجه شده و به ۸.۸ درصد رسیده است.
- در تابستان ۱۴۰۱ نسبت به تابستان ۱۴۰۰، تعداد زنان بیکار فارغ التحصیل آموزش عالی حدود ۲۴ هزار نفر کاهش یافته که این عدد برای مردان حدود ۳۲ هزار نفر است.
- حدود ۴۰.۹ درصد از بیکاران کل کشور در گروه فارغ التحصیلان آموزش عالی طبقه‌بندی شده‌اند که ۴۶ درصد از آنها را مردان و ۵۳.۴ درصد از آنها را نیز زنان تشکیل می‌دهند.

ترکیب اشتغال بر حسب بخش‌های اقتصادی

- مطابق نمودار ۱۱ مشاهده می‌شود، در تابستان ۱۴۰۱، بخش خدمات با سهم ۵۰.۴ درصدی بیشترین سهم اشتغال را به خود اختصاص داده و بخش صنعت و بخش کشاورزی به ترتیب ۳۳.۸ درصد و ۱۵.۸ درصد از شاغلان ۱۵ ساله و بیشتر را از آن خود کرده‌اند. همچنین در تابستان ۱۴۰۱ در مقایسه با تابستان ۱۴۰۰، سهم شاغلان بخش کشاورزی ۱.۶ درصد کاهش، سهم شاغلان بخش خدمات ۱.۶ واحد درصد افزایش و سهم شاغلان بخش صنعت تغییری نداشته است.
- در تابستان ۱۴۰۱، اشتغال ایجاد شده نسبت به تابستان ۱۴۰۰، برای بخش خدمات و صنعت، مثبت و به ترتیب حدود ۵۴۶ هزار نفر و ۱۲۱ هزار نفر بوده در حالی که وضعیت برای بخش کشاورزی منفی و در این بخش از تعداد شاغلان حدود ۳۰۰ هزار نفر کاسته شده است.

جدول ۱ نرخ مشارکت، بیکاری و نسبت اشتغال (تعداد شاغلان به جمعیت فعال) را در استان تهران در تابستان ۱۴۰۱ نسبت به تابستان ۱۴۰۰ نشان می‌دهد:

- نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان تهران در تابستان ۱۴۰۱ به ۴۰.۳ درصد رسیده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل کاهش ۱.۲ درصدی داشته است.
- در تابستان ۱۴۰۱ نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان تهران به ۷.۲ درصد رسیده که این نرخ نسبت به تابستان ۱۴۰۰ کاهش ۱.۷ درصدی داشته است. مقایسه این نرخ با نرخ بیکاری کل کشور نشان می‌دهد نرخ بیکاری استان تهران نسبت به کل کشور حدود ۱.۷ واحد درصد کمتر است.
- در تابستان ۱۴۰۱، سهم افراد شاغل استان تهران از کل جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر این استان، حدود ۳۷.۴ درصد بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۴۰۰، تقریباً ۰.۵ واحد درصد کاهش یافته است. رقم مشابه برای کل کشور نیز حدود ۳۷.۳ درصد بوده که در مقایسه با تابستان ۱۴۰۰، تقریباً افزایش ۰.۱ درصدی داشته است.

جدول ۱. مقایسه مشارکت اقتصادی، بیکاری و اشتغال جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر کل کشور و استان تهران (درصد)

نسبت اشتغال		نرخ بیکاری		نرخ مشارکت اقتصادی		شرح
کل کشور	تهران	کل کشور	تهران	کل کشور	تهران	
۳۷,۳	۳۷,۴	۸,۹	۷,۲	۴۱	۴۰,۳	تابستان ۱۴۰۱
۳۷,۲	۳۷,۹	۹,۶	۸,۹	۴۱,۱	۴۱,۵	تابستان ۱۴۰۰

با توجه به وضعیت متغیرهای بازار کار در فصل تابستان ۱۴۰۱ در مقایسه با فصل مشابه سال قبل نکات زیر قابل توجه است:

- ❖ نرخ مشارکت اقتصادی کل کشور از ۴۱.۱ درصد در تابستان گذشته به ۴۱ درصد در تابستان ۱۴۰۱ رسیده است. بررسی روند تغییرات نرخ بیکاری کل کشور نشان می‌دهد که این شاخص، نسبت به تابستان ۱۴۰۰ به میزان ۰.۷ درصد کاهش یافته است. کاهش نرخ بیکاری هم می‌تواند به دلیل افزایش اشتغال و هم به دلیل کاهش نرخ مشارکت باشد. بر اساس آمار و اطلاعات در تابستان سال جاری نسبت به تابستان سال قبل، با وجود افزایش ۷۲۶ هزار نفری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر، فقط ۲۱۱ هزار نفر به جمعیت فعال پیوسته‌اند و در مقابل ۵۱۵ هزار نفر به جمعیت غیرفعال (عدم تمایل به جستجوی کار به دلایلی مانند دلسردی از یافتن شغل مناسب یا ادامه تحصیل و سایر موارد) افزوده شده است. از طرفی آمار جمعیت فعال کشور نیز گویای افزایش ۳۷۳ هزار نفری تعداد شاغلان همراه با کاهش ۱۶۲ هزار نفری تعداد بیکاران نسبت به فصل مشابه سال قبل است. با توجه به اینکه در تابستان ۱۴۰۱ کاهش نرخ بیکاری همزمان با کاهش نرخ مشارکت اقتصادی رخ داده، نمی‌توان لزوماً حکم به بهبود وضعیت بازار کار و اشتغال در اقتصاد ایران داد.
- ❖ مطابق با آمارهای موجود، به موازات افزایش نرخ مشارکت زنان در تابستان ۱۴۰۱ نسبت به تابستان سال ۱۴۰۰، در همین بازه زمانی نرخ بیکاری زنان نیز کاهش یافته است، این امر نشان دهنده بهبود نسبی وضعیت اشتغال زنان در اقتصاد ایران است. اما توجه به این نکته نیز حائز اهمیت است که همواره طی سال‌ها به طور تقریبی نرخ بیکاری زنان ۲ برابر مردان بوده و مشارکت آنان در فعالیتهای اقتصادی به اندازه ظرفیت و پتانسیل‌شان نبوده است. شرایط کنونی جامعه ایران می‌طلبد که مردان و زنان به صورت توأم و فعال در بازار کار حضور پررنگی داشته باشند، زیرا در ابعاد کوچک نه تنها خانواده به دلیل پایین بودن دستمزد قادر به اداره خانواده با یک دستمزد نیست، بلکه در ابعاد بزرگ‌تر جامعه‌ای که زنان را در فعالیتهای اقتصادی نادیده بگیرد نمی‌تواند گام‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی را به صورت متوازن و به‌هنگام بردارد.

❖ در تابستان ۱۴۰۱، بخش عمده بیکاران با سهم حدود ۷۰ درصدی، در گروه سنی ۱۸ تا ۳۵ ساله قرار داشته است. نرخ بیکاری این گروه سنی حاکی از آن است که ۱۶.۲ درصد از جمعیت فعال ۱۸-۳۵ ساله بیکار بوده‌اند که با وجود کاهش ۱.۴ واحد درصدی در فصل دوم ۱۴۰۱ نسبت به فصل مشابه سال قبل، در مقایسه با نرخ بیکاری ۸.۹ درصدی کل، دورقمی و حدود ۷.۳ واحد درصد نیز بیشتر است. این شاخص در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به روستایی نیز در فصل مورد بررسی بیشتر بوده است. علل بالا بودن نرخ بیکاری جوانان در جامعه امروز به عوامل مختلفی بستگی دارد که نوسانات اقتصادی، عدم توزیع مناسب درآمد و امکانات، عدم جذب بهینه نیروی کار در مراکز تولیدی و صنعتی، عدم تناسب بین آهنگ رشد جمعیت و فرصت‌های شغلی، ضعف قوانین و مقررات، اتخاذ برخی سیاست‌های غلط و فقدان آموزش‌های متناسب با نیاز بازار کار از شاخص‌ترین عوامل به شمار می‌رود. درعین حال شناسایی و پایش دقیق وضعیت، و پتانسیل عرضه و تقاضای بازار کار می‌تواند به عنوان یکی از اقدامات اساسی از سوی دولت دنبال شود چرا که موفقیت در ایجاد شغل زمانی حاصل می‌شود که نیازهای بازار مصرف و کسب و کار به شکل مطلوبی شناسایی و مدیریت شود.

❖ بر اساس آمار و اطلاعات موجود، در تابستان ۱۴۰۱، میزان سهم اشتغال در بخش‌های صنعت و خدمات نسبت به مدت مشابه در سال ۱۴۰۰ با افزایش روبرو بوده و اما سهم اشتغال در بخش کشاورزی در مقایسه فصلی تابستان سال جاری نسبت به تابستان سال گذشته روند کاهشی داشته است. می‌توان کاهش آمار اشتغال بخش کشاورزی را به دلایلی مانند کاهش بهره‌وری، افزایش خشکسالی و تغییرات اقلیمی، محدودیت دسترسی و یا استفاده غیربهینه از منابع آبی و سایر نهاده‌های موردنیاز تولیدات این بخش و افزایش مهاجرت به شهرها نسبت داد.

❖ با توجه به تاثیرات مربوط به گذار جمعیتی در ایران، برخی از تغییرات شاخص‌های مهم بازار کار نیز در همین ارتباط است. لذا نیاز است در سیاست‌گذاری‌ها به ساختار سنی جمعیت، ترکیب و تغییرات آن بیش از پیش توجه شود. توجه به فرصتی که با باز شدن پنجره جمعیتی و تغییرات آن در اختیار کشور گذاشته، بسیار حائز اهمیت است. در ایجاد اشتغال توجه به پنجره جنسیتی که به واسطه ورود جوانان و زنان به خصوص زنان تحصیل کرده در سنین کار و فعالیت ایجاد شده است، می‌تواند در جهت توسعه اقتصادی کشور مفید باشد.

